

CONGO

PERILL DE RIQUESSES
UN CONFLICTE PER
L'ALTA TECNOLOGIA

→ www.perillderiqueses.org

Edita: **Lliga dels Drets del Pobles**
Tiratge: **1.000 exemplars**
Segona edició revisada: **novembre del 2008**
Primera edició: **novembre del 2007**

Depòsit legal: **B-53326-2007**
Disseny: **www.iosphera.com**

Més informació de la campanya al web:
www.perillderiqueses.org

Aquesta guia forma part de la campanya
"El Congo, perill de riqueses" i ha estat elaborada
per Elisenda Salomó, Xavi Zulet i Iris Boadella.

Agraïm la col·laboració de les entitats:
Centre d'Estudis Africans
Educació per l'acció crítica (EDPAC)
UMOYA – Comités de Solidaridad
con el África Negra
IRIN Humanitarian News and Analysis
Pulitzer Center on Crisis Reporting
Comité Internacional de la Creu Roja (CICR)
Consorci per a la Normalització Lingüística de Sabadell
Escola de Cultura de Pau

organitza:

Lliga dels Drets dels Pobles

Ca l'Estruch,
Sant Isidre, 140
08208 Sabadell
Tel: 937 23 71 02
Fax: 931 68 58 71
info@dretsdelpobles.org
www.dretsdelpobles.org

amb el suport de:

Generalitat de Catalunya
Departament d'Interior,
Relacions Institucionals i Participació
**Oficina de Promoció de la Pau
i dels Drets Humans**

**Ajuntament
de Sabadell**

**Diputació
Barcelona**
xarxa de municipis

QUÈ PASSA AL CONGO?

Benedicció o maledicció? Diamants, or, cobalt, coure, coltan i altres recursos minerals fan de la República Democràtica del Congo (RDC) un dels països potencialment més ric de l'Àfrica. Però la seva història continua essent la d'un saqueig continu.

Malgrat un acord de pau, el desplegament de la Missió de Nacions Unides el 2001, i d'eleccions el 2006, a dia d'avui el cessament d'hostilitats encara no és un fet i centenars de civils perden la vida cada dia.

Els principals focus de violència es localitzen a les regions d'Ituri i Kivu a l'est del país, on diversos grups armats es disputen el control d'una abundant riquesa natural. A més de jaciments de diamants, or, petroli i urani prou cobejats fins elmoment, s'hi ha sumat en els últims anys la febre del COLTAN (abreviatura de columbita i tantalita). Un mineral utilitzat en la indústria electrònica per a la fabricació de condensadors en aparells com ara telèfons mòbils, ordinadors, consoles de jocs, càmeres de foto i de vídeo digital, etc.

S'estima que el 80% dels jaciments de coltan del món es troben a la RDC. El benefici de l'explotació il·legal de les mines es calcula en bilions de dòlars a l'any. Els beneficiaris d'aquest mecanisme de saqueig són les autoritats governamentals i les milícies irregulars, així com les empreses multinacionals i els mitjancers en el procés d'exportació del coltan. Davant el valor del coltan, la vida no val res: la població congoleesa és explotada a les mines, violada, desplaçada, atacada... el 2006, s'estimava que 1200 persones morien cada dia per causes lligades a la guerra.

HISTÒRIA

El nom Congo té el seu origen en els natius bakongo, Congo era la designació genèrica de qualsevol dels territoris centrats d'una manera aproximada pel riu Congo, o el seu conjunt.

La República Democràtica del Congo compta amb una rica i variada història que s'inicia amb els primers immigrants bantus que varen arribar a la zona, la qual es convertiria en l'epicentre del gran Regne del Congo a mitjan segle XV. Aquest fou el primer estat que es coneix a la regió. Es va anomenar regne lunda, creat per un guerrer de nom Kongolo —més endavant s'ha anomenat Katanga i actualment rep el nom de Shaba. Posteriorment, les exploracions del doctor David Livingstone (entre 1840 i 1870) van fer arribar a Europa les primeres notícies d'aquesta regió.

El 1876, el rei Leopold II de Bèlgica va fundar l'Associació Internacional per a l'Exploració i Civilització del Congo. Aquest rei va aconseguir una gran fortuna utilitzant el treball esclau dels natius en l'explotació de goma i marfil. S'estima que 10 milions de congolesos van morir per treballs forçats, la fam i les exterminacions sistemàtiques en el regnat de Leopold II.

Les formes extremes d'explotació no es modificaren substancialment quan l'estatut del territori va canviar, el 1908, pel de colònia belga. La força militar era empleada constantment per sotmetre la resistència anticolonial i protegir la pròspera mineria de coure i altres metalls a Katanga.

Després de la colonització belga, el 1960 es va establir la república independent. Patrice Lumumba va ser designat primer ministre en guanyar les primeres eleccions lliures legislatives. Però després de cinc anys d'extrema inestabilitat i descontentament civil, Joseph-Désiré Mobutu, ara tinent general, amb el suport de la CIA, va portar a terme un cop d'estat amb el qual assoliria el poder del país el 1965. Sota la dictadura de Mobutu Sese Seko, la RDC passa a anomenar-se el Zaire. Les transnacionals que operaven al país van considerar que ell era l'home adequat per imposar l'ordre necessari a la RDC. Aquesta dictadura, però, es va caracteritzar per la repressió contra la dissidència política, les greus violacions dels drets humans i l'enriquiment de les elits mobutistes a través de l'espoliació dels recursos naturals en benefici propi (període anomenat de la pax corrupta).

La caiguda de Mobutu el 1997 a causa de l'avenç dels rebels a tot el país, va donar lloc a l'entrada com a governant de Laurent-Désiré Kabila i va provocar l'inici d'una greu guerra civil que degeneraria en l'anomenada Primera Gran Guerra Africana, una de les guerres més complexes del segle XX a causa de la participació de diferents països veïns, interessos d'empreses estrangeres i els mateixos conflictes interns de la RDC.

Des del 2003, el país viu una calma tensa sota la direcció d'un govern de transició dirigit per Joseph Kabila (fill de l'anterior governant). El 2006 es van celebrar les primeres eleccions lliures des de feia 40 anys en la vida independent del país. Kabila va obtenir el 45% dels vots i el suport de l'oest del país, i l'antic líder rebel Jean-Pierre Bemba va rebre el suport del 20%, amb una victòria clara a les províncies de l'est.

Hugo Banti / RMN

CONEIXES LA REPÚBLICA DEMOCRÀTICA DEL CONGO (RDC)?

- Nom:** República Democràtica del Congo, RDC (antic Zaire)
- Capital:** Kinshasa
- Superfície:** 2.345.410 km². El tercer país més gran del continent africà, anomenat sovint el colós d'Àfrica.
- Població:** 61.173.695 persones (2007).
- Esperança de vida:** 45 anys.
- Morts pel conflicte:** 4,5-5 milions de persones (segons les fonts)
- Desplaçats interns:** 1.400.000 persones.
- Població refugiada:** 462.000 persones aprox.
- Economia:** Els ingressos nacionals s'han vist reduïts a causa de la guerra, per la qual cosa s'ha incrementat el seu deute extern. Malgrat això, la RDC és un dels països del món més ric en recursos. El centre i el nord del país estan poc poblats. En aquesta zona s'hi realitzen cultius de subsistència. Al sud-est hi ha la gran riquesa mineral del país: coure, zinc, estany, or, cobalt i urani. Entorn de les mines es localitza la indústria local. A Ituri, una petita regió a l'est del país, es troba el més ric camp d'or, el Kilo Motu, focus d'una significativa explotació petrolífera. Tanmateix, la regió est del país té més de la meitat de l'abastament mundial de coltan, utilitzat en xips de telèfons mòbils i ordinadors, que ha arribat a competir amb l'or en preu per unça. El sud, cobert de sabanes, és on es localitza la majoria de la població. S'hi produeix cotó, cacauet, cafè i canya de sucre. També cautxú i palma oleaginosa.
- Tradicció religiosa:** Alt nivell de sincretisme religiós. Una part important de la població és cristiana (catòlica). Existeix una minoria musulmana i força població que practica religions indígenes.
- Grups ètnics:** 250 grups ètnics registrats. El pobles més nombrosos són els kongo, els luba i els mongo
- Llengua:** A la RDC s'hi parlen al voltant de 700 idiomes autòctons i també el francès, que és l'idioma oficial.

Fonts ←

IDMC:
 Internal displacement monitoring center
www.internal-displacement.org
 Guia del mundo
www.guiadelmundo.org.uy/cd/
 Ikuska
www.ikuska.com

1994: CRISI DELS GRANS LLACS

Juliol del 1994: El genocidi ruandès provoca un èxode massiu de refugiats que s'escapen de la guerra i entren al Zaire. Entre els refugiats hi ha soldats ruandesos responsables de matances, i això provoca focus de tensions a l'est del país.

Juny del 1996: Els enfrontaments interètnics s'agreugen a la regió est del país, a la zona del Kivu.

1996-1997: CAIGUDA DE LA DICTADURA DE MOBUTU SESE SEKO

Octubre del 1996: Creació al Kivu de l'Aliança de Forces Democràtiques per a l'Alliberament de la RDC (ADFL), encapçalada per Laurent-Désiré Kabila. El seu objectiu declarat és derrocar Mobutu. S'inicia l'avanç de l'AFDL amb el suport de Burundi, Ruanda i Uganda.

19 de febrer del 1997: El Consell de Seguretat de l'ONU (Resolució 1097) adopta un pla de pau de 5 punts, en el qual es demana el cessament immediat de les hostilitats al Zaire. Aquest pla de pau serà acceptat per Mobutu i el seu govern, però rebutjat pels rebels.

16 de maig del 1997: Mobutu i els partidaris que queden a Kinshasa abandonen la capital del país davant l'avanç dels rebels. El destí final de Mobutu serà el Marroc, on morirà al setembre de 1997.

17 de maig del 1997: L'AFDL conquereix Kinshasa i Kabila s'autoproclama president de la República Democràtica del Congo, nou nom amb què es coneixerà el país. Kabila anuncia la realització d'eleccions parlamentàries i presidencials per l'abril de 1999 (però no es portaran a terme).

1998-2003: GOVERN DE LAURENT-DÉSIRÉ KABILA

L'any 1998 Kabila perd el suport dels antics aliats (Ruanda, Uganda i Burundi), que van envair la RD del Congo sota el pretext de garantir la seguretat de les seves fronteres. Aquests van donar suport a diversos grups armats (RDC per part de Ruanda i MLC per part d'Uganda) contra el govern de Kabila, que al mateix temps va rebre el suport d'altres països (Namíbia, Angola, Zimbabwe, el Sudan i el Txad).

8 d'agost del 1998: La primera cimera sobre el conflicte a la RDC reuneix set caps d'estat del sud i de l'est d'Àfrica a les cataractes Victòria, Zimbabwe.

13 i 14 de setembre del 1998: La cimera anual de la Comunitat del Sud d'Àfrica per al Desenvolupament (SADC) reconeix la intervenció de Zimbabwe, Angola i Namíbia en suport del govern de Kinshasa i condemna Ruanda i Uganda pel seu suport als rebels de la RDC.

photo: Reuters/Agf

1999: L'ACORD DE LUSAKA

10 de juliol del 1999: Els presidents de la RDC (Kabila), de Zimbabwe, d'Angola, de Namíbia, de Ruanda i d'Uganda firmen l'Acord de Lusaka. Posteriorment, aquest Acord serà firmat pels grups rebels.

- El MLC (Moviment per l'Alliberament de la RDC) el firmarà l'1 d'agost.
- El RCD (els 51 membres fundadors d'aquest grup) el firmaran el 31 d'agost.

L'Acord de Lusaka recull el cessament immediat de les hostilitats, una agenda per a la retirada de les forces estrangeres, el desarmament de les milícies, el desplegament d'una força de manteniment de la pau de les Nacions Unides (MONUC) i l'organització de negociacions intercongoleses. Però aquest Acord no donarà els resultats esperats. A dia d'avui el cessament de les hostilitats no és un fet.

23 de febrer del 2000: A Lusaka, els països implicats i els grups rebels concreten l'1 de març de 2000 com a data d'inici de la implementació de l'acord d'alto el foc.

2001: MISSIÓ D'OBSERVADORS DE NACIONS UNIDES A LA RDC

15 de gener del 2001: El nou president de la RDC, Joseph Kabila —que arriba al poder després de l'assassinat del seu pare, Laurent-Désirée, al gener— pren part per primera vegada en les cimeres sobre la RDC a Lusaka, conjuntament amb quatre dels països implicats en el conflicte i amb els grups rebels. S'anuncia el desplegament de 17.000 soldats observadors de Nacions Unides per al manteniment de la pau a la RDC, i es designa Sir Ketumile Masire com a facilitador del diàleg intercongolès.

17 de desembre del 2002: Després de diversos intents fallits, totes las partes implicades en la guerra de la RDC firmen un acord a Pretòria per compartir el poder en un govern de transició que orientarà la RDC cap a les seves primeres eleccions democràtiques des de 1960.

6-30 de març del 2003: Després d'11 dies de converses a Pretòria, els delegats adopten un esborrany de constitució i un memoràndum per a la seguretat i les qüestions militars durant el període de transició. Pel que fa a la integració dels grups rebels en les Forces Armades de la RDC i les mesures de seguretat durant el període de transició, només el grup rebel RCD firma l'Acord de Pretòria.

PRIMERES ELECCIONS EN 40 ANYS

Juliol del 2006: Es celebren eleccions lliures després de 40 anys d'independència. Kabila rep el suport majoritari, sobretot a l'oest del país.

Febrer del 2007: Es configura el nou govern posterior a la transició (sense presència de l'oposició política ni d'antics grups armats).

Juliol del 2007: El país rep la visita de la presidenta de Suïssa, Micheline Calmy-Rey, que assegura que els diners guardats en comptes suïssos de l'exdictador Mobutu —en principi més de 6,6 milions de dòlars— seran retornats al poble congolès.

ESTAT ACTUAL DEL CONFLICTE

EL BALANÇ DE LA GUERRA ÉS DEVASTADOR:

- quasi cinc milions de morts,
- quasi un milió i mig de persones desplaçades a l'interior del seu propi país
- mig milió de persones refugiades.

Tots i els acords signats, encara no es pot parlar de pau.

La formació del nou govern l'any 2007 no ha frenat la inestabilitat política ni la persistència de la violència a l'est del país, el conflicte no ha cessat del tot a les províncies del Kivu Nord i Kivu Sud. El gener del 2008 es va celebrar a Goma la Conferència sobre la pau, la seguretat i el desenvolupament d'aquestes províncies. Però, malauradament, els acords ja han estat vulnerats i no han cessat les violacions contra els drets humans: desplaçaments forçats, violència sexual, reclutament de menors continuen estant a l'ordre del dia. La MONUC va alertar que les contínues violacions de l'alto el foc entre el CNDP, les milícies Mai-Mai i la retirada a principi de trimestre de la milícia Mai Mai PARECO posen en perill l'acord. També cal afegir que es va produir un increment dels enfrontaments entre les Forces Armades congoleeses i el grup ruandès FDLR a la província del Kivu Nord, després de vèncer l'ultimàtum del 15 de març que estipulava el compliment del desarmament voluntari.

L'últim exemple que mostra la vulneració de l'alto el foc del gener del 2008 és la continuïtat dels enfrontaments entre les Forces Armades congoleeses i les tropes del general Laurent Nkunda (CNDP), els quals s'han intensificat durant l'octubre del 2008 provocant el desplaçament forçat de milers de persones.

El Programa nacional de Desarmament i Desmobilització (PNDDR) progressiu dels grups rebels i la seva reconversió i entrada a l'exèrcit del país no ha finalitzat encara i és un dels objectius més importants a assolir actualment per tal d'acabar amb els focus de tensió encara oberts. Durant l'any 2007 a la regió d'Ituri es van desarmar 3.500 dels 4.500 combatents previstos, i a la resta del país es van desmobilitzar 14.000 combatents. Tot i així, en relació als menors soldats, un últim informe d'Amnistia Internacional estima que més de la meitat d'extens i nenes soldats que havien tornat amb les seves famílies (Kivu Nord), gràcies al Programa nacional de desmobilització, han estat reclutats de nou per grups armats. Segons aquest informe cada cop que dos menors soldats són alliberats cinc més són reclutats per força.

Tiggy Radley / IRIN

UNA DECADA DE NEGOCIACIONES

Fons ←

Escola de Cultura de Pau. Alerta 2008! Informe sobre conflictes, drets humans i construcció de pau. Icaria.
Escola de Cultura de Pau. Baròmetre nº 17, abril - juny 2008
Fisas, Vicenç. Anuario 2007 de procesos de paz, Barcelona: Icaria.
Consultat a www.escolapau.org, en línia, el 20 de febrer de 2007
Universitat de Barcelona. Observatori dels Grans Llacs. Cronologia del conflicte.
www.solidaritat.ub.edu/observatori/llaacs/analisi/cronologia.htm
Amnistia Internacional: www.amnesty.org

LA RDC, EL PAÍS MÉS RIC DEL MÓN

No és casualitat que la RDC sigui un dels països més rics del món en recursos minerals. La seva localització a la regió de la vall del Rift (vegeu el mapa) li proporciona una geologia privilegiada que li permet explotar diferents minerals molt valorats en el mercat internacional. De fet, ja va ser sota l'administració belga que es van vendre dipòsits d'urani als Estats Units per poder construir la bomba atòmica llançada sobre la localitat japonesa d'Hiroshima, que va ser el preludi de la fi de la Segona Guerra Mundial.

Posteriorment, i sota el context del conflicte, el 1997, l'American Mineral Fields Inc. firma amb els rebels uns contractes per a l'explotació minera de Shaba. L'espoliació dels recursos naturals del país (or, diamants, fusta i coltan) es converteix en el motor de la guerra i de la perpetuació de la presència de les forces armades governamentals i estrangeres al país, negoci en el qual han participat diversos països veïns i multinacionals occidentals sense que la RDC rebi cap tipus de compensació, segons han destacat les Nacions Unides en un informe el 1998. La investigació també evidenciava l'estreta relació que hi havia entre les multinacionals que explotaven les mines i les guerrilles que lluitaven en el conflicte per controlar els espais. És també per aquesta raó que les zones més conflictives del país són la zona d'Ituri, el Kivu Nord i el Kivu Sud.

GENOCIDI HIGH TECH

Segons l'ONU, un dels orígens de la guerra va ser la possessió i l'explotació de les mines d'un mineral amb un gran interès econòmic i estratègic per a les telecomunicacions: el coltan. S'estima que al voltant del 80% de les reserves mundials de coltan són a la RDC, concretament a la regió del Kivu.

El conflicte ha rebut aquest nom perquè el coltan s'utilitza juntament amb el niobi per fabricar els condensadors responsables del flux elèctric dels telèfons mòbils i d'altres components d'alta tecnologia. Aquesta matèria primera és en alguns sòls de tres mil milions d'anys d'antiguitat. És el cas de la falla tectònica que conforma la regió de l'Albertine Rift, que flanqueja la frontera oriental de la RDC i separa la mateixa RDC d'Uganda, de Rwanda i de Burundi. Aquests minerals pràcticament només es troben en aquesta regió del món.

El coltan surt de les mines als punts comercials clau, on l'adquireixen mercaders estrangers que l'envien a l'exterior, principalment a través de Ruanda. Les empreses amb capacitat tecnològica suficient converteixen el coltan en la cobejada tantalita en pols i llavors venen aquesta "pólvora màgica" a Nokia, Motorola, Compaq, Sony i altres fabricants, que la utilitzen en telèfons mòbils, ordinadors i altres enginyos.

Així doncs, el motiu ocult del genocidi ha estat el domini d'aquests minerals escassos i la tragèdia que viu el país des de 1996 està fortament relacionada amb el patrocini dels poders multinacionals per controlar la mineria de la regió.

CORRUPCIÓ I ABUSOS A LES MINES

Diverses organitzacions, com la britànica Global Witness, han denunciat el pillatge i l'explotació fraudulenta de recursos a la RDC, a la província de Katanga, en aquest cas una regió rica en cobalt i coure. S'han documentat pràctiques com la corrupció, les exportacions il·lícites, la ingerència de les elits polítiques en les explotacions mineres i les extorsions en tot el procés d'extracció.

Les propines i impostos es troben en tota la cadena del negoci d'extracció minera artesanal, un sector en què s'estima que hi treballen uns 150.000 miners. S'ha denunciat també la falta de seguretat dels miners, que ha provocat desenes d'accidents mortals, així com també diferents formes de violacions dels drets humans i de treball infantil a les regions mineres. Aquesta manera de recaptar diners inclou personal del Ministeri de Mines, la Policia de Mines (una branca de la Policia Nacional), l'OFIDA (l'Agència Nacional de Duanes), l'ANR (els serveis d'intel·ligència), l'Ajuntament de Lubumbashi, els caps tradicionals, els funcionaris d'EMAK (organització que se suposa que representa i defensa els interessos dels miners artesanals), i també departaments governamentals, com el de Comerç Exterior o l'Oficina de Control Congoleesa.

Hi ha una autèntica picabaralla internacional pels recursos de la RDC. Només l'any 2005 es calcula que es van obtenir a la província de Katanga 1.000 milions de dòlars de benefici, que no milloraren la vida dels katanguenys. També l'heterogenita, amb un 9 % de contingut de cobalt, es va estudiar que estava sortint de la RDC, el 2004, a un ritme de 6.000 tones al mes, cosa que representa uns 268 milions de dòlars al mes. Tal com assegura un miner entrevistat per Global Witness, "sabem que la RDC és rica, però no en tenim ni per menjar; d'aquesta riquesa només se'n beneficien uns pocs".

Entre els beneficiaris de la riquesa que amaga Katanga figuren també empreses i multinacionals occidentals. En el sector formal miner de Katanga treballen la George Forrest Internacional, belga, o la Kinross Gold Corporation de Toronto, canadencs. Al novembre de 2005 es va arribar a un acord per controlar la Tenke Fungurume, la mina de coure més rica del món, la qual cosa que va permetre la participació de la societat nord-americana Phelps Dodge, amb un 57,75 %, i la societat canadencs Tenke Mining Corp., que va obtenir un 24,75 %, mentre que la Gecamines congoleesa hi participa amb un 17,5 %.

CONSUM INSOSTENIBLE

Amb el conflicte de la RDC es confirma una vegada més com n'arriba a ser d'insostenible el consumisme imparable dels països occidentals, que per tal de poder incrementar els nivells de producció i d'enriquiment financer espolien les riqueses dels països empobrits. La tecnologia que consumim diàriament (el telèfon mòbil, l'ordinador portàtil, l'MP3, etc.) causa uns danys col·laterals que a la RDC han provocat més de 4 milions de morts.

Fonts ←

Global Witness www.globalwitness.org

Revista Mundo Negro www.mundonegro.com

Red de prensa no alineados Voltairenet www.voltairenet.org/es

GENOCIDI CONTRA LES DONES

Els abusos en matèria de drets humans han estat generalitzats sobre el conjunt de població civil i continus al llarg de tot el conflicte. Les dones han estat el col·lectiu més vulnerable davant d'aquest fenomen. Segons informes d'organitzacions humanitàries (2007), més del 15 % de les dones congoleeses han estat víctimes de violència física i sexual a la RDC.

Una coalició de 71 ONG congoleeses va dirigir una carta al Consell de Seguretat de l'ONU, per cridar l'atenció sobre la gravíssima situació que es viu en aquest país, on només el mes d'abril de 2008 es van documentar més de 880 casos de violacions, xifra que segons aquestes ONG representa un 10% del total.

Les dones —grans i joves— han estat amb freqüència víctimes de violència física i sexual, tant dins de casa com a l'exterior. No es declaren totes les agressions sexuals a causa de la vergonya i el deshonor que susciten. Aquests prejudicis i rumors al voltant del tema han destruït moltes famílies i han acabat amb moltes de les esperances de recuperació postconflicte. Les dones violades no només són rebutjades pels seus mateixos familiars, sinó que a més són estigmatitzades per la comunitat com a dones impures.

Durant els conflictes armats, les violacions i altres agressions sexuals s'utilitzen com a arma de guerra. En el cas de la RDC, els atacs contra dones han estat una manera de terroritzar tota la població civil i obligar-la a fugir per poder ocupar una zona determinada. Avui, les violacions i altres agressions sexuals es cometen després dels pillatges. La majoria dels actes violents són comesos per homes armats, a vegades sols, a vegades en grups, en presència de la família de la dona, el seu marit i els seus fills. Aquest és encara un crim impune a la RDC.

Aquesta pràctica continua en certs territoris de l'est de la RDC, on dones i infants són cada vegada més víctimes de violències. La situació s'ha agreujat tant que actualment ja no es parla de les agressions sexuals només com a arma de guerra sinó que som davant d'un greu problema social.

Un dels ginecòlegs congoleesos que està atenent cada dia pacients víctimes de la violació, Mukwege, explica que "no sabem per què s'estan produint aquestes violacions, però una cosa és clara: es porten a terme per destruir les dones". El sadisme amb què són atacades és de tal magnitud que a moltes d'elles els deixen el sistema reproductiu i digestiu irreparable. Segons John Holmes, subsecretari general d'Afers Humanitaris de Nacions Unides, "la violència sexual al Congo és la pitjor del món; les xifres elevades, la brutalitat sistemàtica i la cultura de la impunitat són atroces".

FALTA D'ACCÉS A TRACTAMENTS

Amnistia Internacional ha publicat l'informe República Democràtica del Congo: Violacions massives - Temps de prendre mesures, en què documenta casos de violència sexual estesa i sistemàtica en el context del conflicte que assola el país. Posa de manifest també la falta d'accés efectiu de les víctimes a un tractament mèdic integral i adequat. El Govern del país i la comunitat internacional han de prendre mesures immediates per facilitar l'accés a tractament mèdic a milers de dones víctimes de violació.

Mentrestant, des del Comitè Internacional de la Creu Roja (CICR) s'està abordant la problemàtica de la violència sexual amb programes de tractament preventiu contra les possibles infeccions, com la sida i malalties de transmissió sexual, i contra embarassos no desitjats, dins de les 72 hores posteriors a la violació. Paral·lelament, s'ha format el personal mèdic perquè atengui adequadament aquestes dones i si és necessari se les traslladi al centre hospitalari de Bukavu especialitzat en aquest tema. Segons el CICR, l'impacte social de les violacions és tan greu que fa que es desestructuri tota la comunitat. Els objectius d'aquest programa són, per tant, animar la comunitat a acceptar les víctimes de violacions i fer el possible perquè aquestes puguin recuperar el ritme de vida normal. D'altra banda, s'incideix sobre els violadors fent-los recordar que ells també tenen una mare, una esposa o una filla.

CONSTRUCTORES DE PAU

La dona ha estat històricament discriminada en la participació en els processos de pau portats a terme al seu propi país. Alhora, s'ha esbiaixat la realitat i només s'ha ofert d'ella una imatge de víctima passiva del conflicte, mentre que el seu lideratge i actuació com a mediatadora o negociadora de pau ha estat invisibilitzat. El cas de la RDC no n'és una excepció.

Així doncs, la necessitat d'oferir protecció específica dels drets de les dones en els conflictes armats i de recollir la feina d'organitzacions de dones en la construcció de la pau, ha estat finalment reconeguda pels organismes internacionals. Aquest reconeixement a la importància de l'enfocament de gènere s'ha vist reflectit en l'adopció de la resolució 1325 del Consell de Seguretat de les Nacions Unides sobre la dona, la pau i la seguretat de l'octubre de l'any 2000.

A l'Àfrica, grups de dones han format el Comitè Africà de Dones per la Pau i el Desenvolupament (AWCPD), que posteriorment s'ha incorporat a la Unió Africana. A la RDC també hi ha hagut dones que han treballat per la pau. Aquest és el cas de Claudine Muyala Tayaye Bibi, una activista per la pau que ha organitzat i impartit tallers i seminaris sobre gènere i conflictes per tal de formar líders comunitaris en aquesta matèria. També ha signat múltiples declaracions i és autora de molts articles a través dels quals ha fet crides a la implicació de les dones en tots els aspectes del procés de pau. Va representar la societat civil el 2002, durant els diàlegs que van tenir lloc a Sun City, negociacions en les quals no es va permetre que les dones actuessin com a negociadores oficials.

En paraules pròpies: "Jo no sento que estiguem en pau quan les armes callen. Jo sentiré la pau quan les veus de les dones puguin ser escoltades".

Fons ←

Irin News www.irinnews.org
The New York Times.

Violaciones salvajes avivan el traumático conflicto de Congo. El País. 18/10/2007.

Umoya – Comitè de Solidaridad con el Africa Negra. www.umoya.org

Campanya Àfrica sí té solució. Creu Roja a Catalunya. www.creuroja.cat

Comitè Internacional de la Creu Roja. www.icrc.org

Escola de Cultura de Pau. Baròmetre nº 17, abril - juny 2008. www.escoladepau.org

Aministia Internacional. www.amnesty.org Aministia Internacional Bèlgica. www.amnestyinternational.be

L'ÈTNIA PIGMEA AMENÇAÇADA

L'ÈTNIA PIGMEA, AMENÇAÇADA

L'ètnia pigmea es caracteritza per la seva diversitat de tribus, idiomes i països on es localitza. En l'actualitat, les diferents tribus pigmees estan molt allunyades entre si i parlen diferents idiomes, tot i que comparteixen el mateix costum: totes viuen a la selva, menys les de Ruanda. En conjunt són unes 250.000 persones i viuen als països centreafricans: la República Democràtica del Congo, el Congo, el Camerun, Gabon, la República Centreafricana, Ruanda, Burundi i Uganda.

PÈRDUA D'HÀBITAT I SOSTENIMENT

Aquest grup indígena congolès viu a la selva, i és precisament a la selva on està prevista la tala de boscos un cop finalitzada la inestabilitat econòmica i la guerra civil. Això farà que les persones que hi viuen es trobin en una conjuntura crítica. Gran part del país encara no ha estat afectat per la tala industrial. Però això està a punt de canviar perquè els organismes internacionals, com el Banc Mundial i l'Organització per a l'Alimentació i l'Agricultura de l'ONU (FAO), han previst un 'desenvolupament' extensiu dels boscos de la RDC. Potencialment podrien obrir-se desenes de milions d'hectàrees a las empreses del sector de la fusta. Els drets i la subsistència de milions de persones estarien en perill.

VÍCTIMES DE LA MARGINACIÓ

A la RDC el poble pigmeu ha viscut la discriminació per partida doble: per part de la resta de població no indígena del país i també la procedent dels soldats de les diferents faccions durant el conflicte. O sigui, ja abans de la guerra era un poble marginat, però el conflicte n'ha agreujat la situació. Per exemple, pobles dels boscos com els pigmeus twa de l'est de la RDC han sofert impactes traumàtics. A més del tractament brutal a mans d'una o altra facció, que ha inclòs casos de canibalisme i informes de genocidi, el poble pigmeu ha patit també l'esgotament dels recursos alimentaris silvestres, explotats pels exèrcits, les milícies i els milers de refugiats que van fugir del conflicte.

EXTERMINI DENUNCIAT AL TRIBUNAL PENAL INTERNACIONAL

El Grup Internacional pels Drets de les Minories (GDM) ha denunciat davant el Tribunal Penal Internacional (TPI) de l'Haia els actes d'extermini que estan patint els pigmeus bambuti de la República Democràtica del Congo a les selves d'Ihuri i del Kivu de mans de les forces controlades per l'actual vicepresident congolès, Jean-Pierre Bemba.

Aquesta organització ha afirmat en l'informe presentat al TPI —que conté vídeos amb testimonis alarmants de les víctimes des de juliol de 2002— que els atacs contra aquesta tribu africana inclouen “assassinats en massa, actes de canibalisme, violacions sistemàtiques i el saqueig i la destrucció dels poblats” de pigmeus. Els presumptes autors dels actes genocides que pateix aquesta tribu són, segons el GDM, les forces rebels RCD-Goma (tant abans com després de la seva integració en les Forces Armades de la RDC), les faccions de la guerrilla hutu ruandesa interahamwe i les milícies combinades de l'MLC/RCD-N, liderades per Bemba, que

Kim S. Gendreau

controlen el nord-est del país.

El director del GDM, Mark Lattimer, va denunciar que els crims han estat comesos “contra pobles pacífics que mai han agafat les armes i són les víctimes silencioses del conflicte i de l’explotació dels recursos naturals” de la selva d’Ituri, una zona rica en recursos i freqüentada per forces rebels. Lattimer també va exigir al TPI que “persegueixi i castigui” els autors d’aquests crims “sense tenir en compte quin sigui el seu càrrec” perquè la pau duradora a la República Democràtica del Congo i la supervivència dels pigmeus bambuti depèn “del final de la impunitat quasi completa que existeix en els abusos dels drets humans”.

ELS LÍDERS PIGMEUS FAN SENTIR LA SEVA VEU

El mes d’abril de 2007 els pobles pigmeus de les diferents regions centreafricanas van celebrar una conferència de 5 dies de duració a la República del Congo. El seu objectiu era la recerca de vies per posar fi a la discriminació contra les seves formes de vida. Aquest fòrum internacional ha pretès donar veu a aquestes comunitats tradicionals, permetre’ls compartir les seves experiències i debatre amb els governs africans i les agències internacionals les millors maneres de protegir i millorar la seva qualitat de vida.

En referència amb el conflicte de la RDC, la Xarxa d’Associacions Autòctones Pigmees del Congo va assegurar que “el final de la guerra no és el final de les atrocitats”. Calen, per tant, més mesures de protecció per a aquest poble un cop acabi la guerra perquè la situació de marginalitat no es mantingui.

DECLARACIÓ DE NACIONS UNIDES PELS DRETS DELS INDÍGENES

Així doncs, a causa de les injustícies històriques que han patit els indígenes de tot el món, el 7 de setembre de 2007 s’aprova en el Consell de Drets Humans de les Nacions Unides la Declaració sobre els drets dels pobles indígenes. Aquest document reconeix els indígenes com a patrimoni comú de la humanitat que cal protegir. Defensa el seu dret a estar lliures de qualsevol discriminació. Els reconeix també el dret a la lliure determinació perquè siguin ells qui triïn la seva condició política, així com el tipus de desenvolupament econòmic, social i cultural més adequat a les seves circumstàncies.

La Declaració la van votar a favor 144 estats. Hi va haver 4 vots en contra (Austràlia, Canadà, Nova Zelanda i els Estats Units) i 11 abstencions, entre les quals destaquen els estats africans de Burundi, Kenya i Nigèria. La seva oposició a la declaració es deu al fet que consideren que mesures com la de la lliure determinació podria permetre a alguns grups indígenes declarar la independència dels seus territoris.

Fonts
Minority Rights Group International
www.minorityrights.org
Survival

www.survival.es

Oficina de l'Alt Comissionat de les Nacions Unides pels Drets Humans
www.ohchr.org/spanish/issues/indigenous/

ADFL: Aliança de Forces Democràtiques per a l'Alliberament de la RDC, liderada per Laurent-Désiré Kabila. Aquesta aliança comptava amb el suport de Burundi, Ruanda i Uganda. Va iniciar una rebel·lió contra Mobutu, la qual va acabar amb la cessió del poder per part d'ell el 1997.

APC: Forces Armades del Poble Congolès. Grup polític amb seu al poble d'Arú, al nord-est, a la frontera amb Uganda. Ha rebut suport d'aquest país.

BEMBA, Jean-Pierre: Rep el nom de chairman. Política-ment sorgeix a l'entorn de l'anterior president Mobutu Sese Seko. És el fundador i actual home fort del Moviment d'Alliberament del Congo (MLC), que va representar, com a vice-president, en el govern de transició des del 30 de juny del 2003 fins a eleccions del 2006. Joseph Kabila va ser proclamat vencedor de les eleccions. Les tensions amb l'oposició ja es van manifestar durant el mateix any després de la negativa de Jean-Pierre Bemba, principal candidat presidencial de l'oposició del 2006, d'obeir les ordres de desarmament dictades pel govern. Aquest fet va provocar enfrontaments, morts i l'abandonament del país del mateix Bemba. El 24 de maig del 2008 Jean-Pierre Bemba va ser arrestat a Brussel·les per petició de la Cort Penal Internacional (CPI) acusat de crims de guerra i contra la humanitat a la República centre-africana entre l'any 2002 i 2003.

CNPD: Congrés Nacional per a la Defensa del Poble. Estructura política del general expulsat Laurent Nkunda. Està empenyent les autoritats civils perquè tanquin els campaments de desplaçats, imposin taxes al poble i creïn la seva pròpia administració. Les autoritats de la RDC li han donat de termini fins a la primera setmana de novembre de 2007 perquè s'integri a les forces armades del país.

COLTAN: Combinació de dos minerals rars: la columbita i la tantalita. Producte utilitzat en diferents components d'alta tecnologia per regular els fluxos elèctrics. S'utilitza en la fabricació de telèfons mòbils, MP3, ordinadors portàtils, missils balístics i transbordadors espacials. És un recurs natural costós, del qual la RDC té el 80% de totes les reserves mundials.

DDR: Sigles que designen un programa de desarmament, desmobilització i reintegració d'excombatents d'arreu del món.

FARDC: Forces armades de la RD del Congo, nou exercit governamental. Estan formades per les antigues Forces Armades i els diferents grups armats que van signar els acords de pau de 2002 i 2003.

FDLR: Forces Democràtiques per a l'alliberament de Ruan-

da, també anomenat al principi ALIR (Armada per l'Alliberament de Ruanda). Grup armat d'oposició al govern ruandès, està format per les antigues milícies Interahamwe i les exFAR (Forces Armades ruandeses). Ambdós grups són responsables del genocidi de 1994, van fugir de Ruanda cap a l'est de la RD del Congo després de l'ofensiva del Front Patriòtic Ruandès, actualment al Govern de Ruanda. Tot i que alguns d'ells van prendre part en el genocidi ruandès, molt dels seus combatents van ser posteriorment reclutats en la crisi dels Grans Llacs.

GRUPS ARMATS D'ITURI: Senyors de la guerra i satèl·lits, en la majoria dels casos, de les Forces Armades d'Uganda, Ruanda i la RD Congo, enfrontats entre si pel control de la regió i dels seus recursos naturals, i sovint amb una adscripció ètnica a les comunitats hema i lendu. Els principals grups són la Unió de Patriotes Congolesos (UPC, hema), el Front dels Nacionalistes Integracionistes (FNI, lendu), el Partit per la Unitat i la Salvaguarda de la Integritat del Congo (PUSIC, hema, escissió del'UPC) i el Front Popular per la Democràcia al Congo (FPDC, alur i lugbara) el Front de la Resistència Popular d'Ituri (FRPI, ngiti). La majoria dels seus membres s'han integrat en el programa nacional de DDR.

GNT: Govern nacional de transició en què Joseph Kabila va mantenir el seu càrrec de president i es van establir quatre vice-presidències, representant, respectivament, el Govern, l'MLC, el RCD-Goma i l'oposició no armada. L'acord va establir una fase de transició de dos anys, a l'acabament de la qual haurien d'organitzar-se eleccions generals, i preveia la formació d'unes noves Forces Armades congoleeses en les quals s'integrarien els diferents grups armats d'oposició.

ICD: Diàleg intercongolès promogut per Joseph Kabila i celebrat a Sud-àfrica. L'ICD va conduir les negociacions dutes a terme entre els actors bel·ligerants a Sun City, que van acabar amb la signatura de l'Acord Global i Inclusiu a Pretòria, al desembre de 2002, i l'Acta Final de Sun City (que agrupa i resumeix els acords previs) a l'abril de 2003.

KABILA, Laurent-Désiré: Polític i guerriller de la República Democràtica del Congo, president durant el període de 1997 a 2001. Va morir assassinat. L'any 1959 es va unir al partit Associació General dels Baluba de Katanga (AGBK), de tendències socialistes. El 1965 va conèixer Ernesto Che Guevara, que en aquesta època recorria el món difonent la lluita socialista. En els seus escrits, el guerriller cubanoargentí fa una mala avaluació de Kabila. Aquest mateix any es produeix un cop d'estat a la RDC que instaura la dictadura de Mobutu Sese Seko. Davant d'aquests fets, Kabila es va anar convertint

Edouard Bango / FNI

de mica en mica en el líder de les guerrilles amb l'objectiu d'aconseguir la caiguda de Mobutu. L'alçament final es va començar a gestar l'octubre de 1996 i va culminar al setembre de 1997 quan les seves tropes van prendre Kinshasa i Mobutu va haver d'exiliar-se al Marroc. D'aquesta manera es convertia en el màxim dirigent de l'estat.

KABILA, Joseph: És el president de la República Democràtica del Congo des de l'assassinat del seu pare Laurent-Désiré Kabila al gener de 2001 en el transcurs de la Segona Guerra del Congo. Va guanyar les eleccions presidencials de 2006, per la qual cosa continuà en el càrrec. El seu partit polític és el Partit del Poble per la Reconstrucció i la Democràcia. Ha intentat, amb un cert èxit, detenir la guerra civil i fer que es retirin les tropes estrangeres del Congo. El 28 de març de 2004, els seguidors de l'antic president Mobutu Sese Seko van intentar derrocar-lo mitjançant un cop d'estat. Des de la seva arribada al poder, Joseph Kabila ha hagut de fer front a contínues guerres a l'est de la RDC o a les forces rebels internes i a les que reben el suport dels governs veïns (Uganda, Ruanda), que fan que regni la inestabilitat mitjançant la violència, el crim i el pillatge dels recursos, mentre que la comunitat internacional sembla desviar la mirada.

MAI-MAI: Milícies congolesees que operen sota comandaments locals autònoms, però tots sota el mateix nom. Són un grup armat que s'oposa a la presència de Ruanda i Uganda a la regió est de la RDC, així com també als grups armats que aquests dos països patrocinen. Els mai-mai també estan representats en el govern de transició.

MOBUTU, Joseph-Désiré: Militar i dictador de la República del Zaire entre els anys 1965 i 1997. El 1965 va prendre el poder al president Kasavubu. Ràpidament va centralitzar el poder i va sufocar l'intent de cop d'estat de 1967. El 1970 va ser proclamat president oficialment i va començar la seva gira proafricana i antieuropea. El 1971 el país va passar a anomenar-se el Zaire. El 1972 va canviar-se el nom de Joseph-Désiré Mobutu pel de Mobutu Sese Seko Nkuku Wa Za Banga, el guerrer totpoderós que, gràcies a la seva resistència i voluntat inflexible, anirà de conquesta en conquesta, deixant foc al seu pas. En general, es va preocupar poc pels deures que implicava la seva posició, però sí que va treballar per augmentar la seva fortuna personal, que el 1984 ascendia a 4.000 milions de dòlars, gran part dels quals estava dipositada a bancs suïssos. Aquesta suma era quasi igual al deute extern del país en aquell moment, i l'any 1989 el govern es va veure forçat a declarar la cessació de pagaments pels interessos i venciments dels préstecs internacionals. Tot això va

valer a Mobutu la reputació de ser el líder d'un govern que va ser el perfecte exemple de cleptocràcia. Al maig de 1990, a causa de problemes econòmics i socials, Mobutu accedeix a aixecar la prohibició de l'existència de partits polítics, i forma un govern de transició fins a l'arribada de les eleccions. El 16 de maig de 1997, després d'infructuosos intents d'acordar la pau, els rebels tutsis i altres grups contraris a Mobutu agrupats en l'ADFL el van capturar a Kinshasa. El Zaire va passar a ser la República Democràtica del Congo, Mobutu va fugir i Laurent-Désiré Kabila es va convertir en el nou president.

Mobutu va morir el 7 de setembre de 1997, mentre estava exiliat a Rabat (el Marroc), d'un càncer de pròstata que se li estava desenvolupant des de 1962.

MONUC: Destacament de les Nacions Unides per al manteniment de la pau a la RDC. Ha comptat amb un contingent de 16.000 soldats i observadors. La missió no ha acabat, de manera que encara treballen al país.

MRC: Moviment Revolucionari Congolès. Sembla que inicialment va rebre el suport d'Uganda, però poc després el govern ugandès va detenir diversos dirigents d'aquesta milícia. El MRC està integrat pel FRPI i el FNI. El MRC té el suport de la regió nord del país. Va signar l'acord de pau i disposa d'una presidència i alguns ministeris en el govern de transició.

NKUNDA, Laurent: És un dels molts senyors de la guerra que participaren en els conflictes que han assolat la RDC. Pesa sobre ell una ordre d'arrest internacional per crims de guerra i crims contra la humanitat emesa per les autoritats de la República Democràtica del Congo. Ha estat identificat com a criminal de guerra en l'informe A/58/534 de la relatora especial de Nacions Unides sobre la situació dels drets humans a la RDC i també ha estat citat el seu nom per la utilització de nens soldats en l'informe S/2005/72 de l'Assemblea General de l'ONU.

PNDDR: Programa Nacional de DDR a la RD del Congo.

RCD-GOMA: Rassemblement Congolais pour la Démocratie-Goma. És el grup armat més gran de l'est de la RDC que ha signat els acords de pau. Disposa d'una vicepresidència i alguns ministeris de l'actual govern de transició. Des del 2004, aquest partit té una lluita interna entre els partidaris de la transició i els que no ho són. Les discussions encara no estan del tot resoltes.

PROPOSTES D'ACCIÓ

Tsopi Robery / RMI

- Informa't: Llegir l'informe anual d'Amnistia Internacional per saber la situació dels drets humans a la RDC i a l'Àfrica.
- Implica't a la campanya Qui deu a qui? contra el deute extern, l'OMC, el FMI i el Banc Mundial.
- Incorpora't a campanyes de denúncia i solidaritat amb els pobles de la RDC, o participaré en les seves propostes (recollida de signatures, etc.)
- Proposa't un consum responsable i sostenible. Mòbils, ordinadors portàtils, MP3...no els reemplaçis perquè no poden afrontar les últimes aplicacions del mercat o no són moda.
- No contribueixis amb les empreses que s'enriqueixen a costa de la vida (farmacèutiques impunes), empra medicaments genèrics i fes l'objecció fiscal per no contribuir amb les que s'enriqueixen amb la mort (armamentístiques)

BIBLIOGRAFIA

- **África después de la guerra fría.** Huband M. Editorial Paidós. 2001.
- **Africa Insight**, vol 34, nº2-3. Rebuilding the DRC (RDC-Kinshasa). AISA. Pretòria, 2004.
- **Derechos humanos en África.** Teoría y prácticas. Kabunda Badi M. Universidad de Deusto. Bilbao, 2000.
- **El nuevo conflicto de la RDC.** Dimensión, internacionalización y claves. Kabunda Badi M. Sial ediciones. Madrid, 1999.
- **Amnistía Internacional.** Informe 2007. El estado de los derechos humanos en el mundo. Madrid: Aguilar, 2007.
- **Nova Àfrica, 15.** República Democràtica del Congo: on és la societat civil? Roig i Berenguer R., 2004
- **Jeune Afrique, 2443.** RD Congo, la Monuc change de visage. Douguéli, G. 2007.
- **Web d'UMOYA** (Federació de Comitès de Solidaritat amb l'Àfrica Negra) www.umoya.org/actualidad.php
- **Web de l'Escola de Cultura de Pau de la UAB.** www.pangea.org/unescopau
- **Web de l'International Crisis Group.** www.crisisgroup.org
- **Web del Centre d'Estudis Africans.** www.estudisafricans.org

organitza:

**LLIGA DELS DRETS
DELS POBLES**

amb el suport de:

Generalitat de Catalunya
Departament d'Interior,
Relacions Institucionals i Participació
**Oficina de Promoció de la Pau
i dels Drets Humans**

**Ajuntament
de Sabadell**

**Diputació
Barcelona**
xarxa de municipis